

Vägen mot öppen tillgång till forskningsdata 2026

Öppen tillgång till forskningsdata är en del av omställningen till ett öppet vetenskapssystem som gynnar både forskningen och ett kunskapsintensivt samhälle. Genom öppen tillgång kan forskningens resultat valideras och byggas vidare på. Öppen tillgång är därför viktigt för forskningens utveckling.

Öppen tillgång till forskningsdata kan bidra till att höja forskningens kvalitet och främja både nyttogörandet av forskning och en ökad tillit till den. Att forskningsdata görs öppet tillgängliga innebär att de publiceras fritt tillgängliga på internet i den utsträckning det är möjligt.

Vetenskapsrådet har ett regeringsuppdrag att främja och samordna det nationella arbetet med att införa öppen tillgång till forskningsdata. Det nationella målet är att en omställning till öppen tillgång till forskningsdata ska vara genomförd fullt ut senast 2026.

Syftet med Vetenskapsrådets *Vision och vägledande principer för öppen tillgång till forskningsdata* är att lägga grund för en samordnad övergång till öppen tillgång till forskningsdata och främja uppfyllnad av det nationella målet, genom att öppen tillgång blir integrerat i forskningsprocessen och i organisationernas arbetsätt, relevanta rutiner och processer. Visionen syftar till att identifiera en förväntad framtida bild som man vill uppnå¹ och de *Vägledande principerna* syftar till att främja en likartad inriktning och likartade insatser vid implementeringen av öppen tillgång till forskningsdata hos berörda aktörer.

Detta dokument kan användas som ett stöd i det strategiska arbetet med hantering av forskningsdata hos berörda aktörer för en ökad samstämmighet i övergången till kring öppen tillgång, till exempel vid utvecklande av relevanta policydokument inom berörda organisationer.

Principerna kommer, där så är tillämpligt, att hänvisa vidare till relevanta vägledande dokument, från Vetenskapsrådet och andra relevanta aktörer. Länkar till dessa dokument kommer att uppdateras kontinuerligt.

Målgruppen är de aktörer som berörs av öppen tillgång till forskningsdata, huvudsakligen forskare, lärosäten, infrastrukturer, forskningsfinansiärer och myndigheter som bedriver och finansierar forskning och utveckling, men visionen och principerna kan vara relevanta för fler.

¹ "Vision" definieras i Rikstermsbanken som "något man vill uppnå på längre sikt. Visionen behöver [inte uppfylla formella krav på mätbarhet.](#)" [Termpost | Rikstermsbanken](#)

Visionen och de vägledande principerna är allmänt formulerade för att utgöra en gemensam grund för en samordnad övergång till öppen tillgång till forskningsdata.

Uppfyllnaden av dessa principer är beroende av insatser av alla aktörer i ekosystemet kring öppen tillgång och en långsiktig samordning och harmonisering behöver löpande ske med utvecklingen på nationell nivå (t ex i andra uppdrag) och på EU/internationell nivå.

I visionen avses med forskningsdata de data som samlas in eller framställs inom ramen för vetenskaplig forskningsverksamhet.

Vision och vägledande principer för öppen tillgång till forskningsdata

En vision för öppen tillgång till forskningsdata

Forskningsdata som tas fram inom offentligt finansierad forskning² tillgängliggörs enligt principen ”så öppet som möjligt, så stängt som nödvändigt”. Öppen tillgång till forskningsdata är en del av omställningen till ett öppet vetenskapssystem.

En bedömning av möjligheterna att tillgängliggöra data öppet är en självklar del av forskningsprocessen.

En långsiktig nationell samordnande verksamhet främjar och stödjer öppen tillgång till och användbarhet av forskningsdata.

Forskningsinfrastrukturer stödjer öppen tillgång till forskningsdata.

Utvecklade incitamentsystem som stödjer omställningen till öppen tillgång till forskningsdata är etablerade.

Vägledande principer för öppen tillgång till forskningsdata

Princip 1. Öppen tillgång till forskningsdata skapas enligt principen ”så öppet som möjligt, så stängt som nödvändigt”

Tillgången till forskningsdata bör inte begränsas där det inte finns skäl för det och restriktioner för användning bör inte skapas när det inte är nödvändigt.

Vilka insatser behövs?

En bedömning av möjligheterna till öppen tillgång görs till en vedertagen del av forskningsprocessen och ingår i planeringen av datahanteringen.

I första hand handlar det om en bedömning av huruvida och när öppen tillgång till forskningsdata via internet kan skapas. Detta innefattar att ta ställning till och om det finns omständigheter som innebär att det inte är möjligt att publicera data. Det kan t.ex. vara att data omfattas av sekretess

² Forskning som till någon del är offentligt finansierad.

eller att en publicering skulle innebära en otillåten personuppgiftsbehandling. I andra hand handlar det även om bedömningar utifrån andra faktorer som praktiska och tekniska aspekter samt tillgängliga resurser.

Se vidare: [Vetenskapsrådets rekommendation - Vetenskapsrådet \(vr.se\)](#)
[Datahanteringsplaner - Vetenskapsrådet \(vr.se\)](#)

Princip 2. En samordnad öppen tillgång till forskningsdata är en naturlig del i arbetssättet.

Strategiska, stödjande och tekniska åtgärder för att principerna om öppen tillgång till forskningsdata ska kunna efterlevas bör etableras på organisationsnivå, och ingå i den strategiska inriktningen, konkreta processer och rutiner. Vid implementering bör det också tas i beaktande om det finns gemensamma etablerade tekniska lösningar eller infrastrukturer som kan användas i detta syfte.

Forskningsutförande och forskningsfinansierande organisationer bör utforma och implementera incitamentssystem som främjar öppen tillgång till forskningsdata.

Vilka insatser behövs?

Öppen tillgång till forskningsdata behöver inkluderas på ett samordnat sätt i berörda organisationers strategiska dokument och processer samt förankras på ledningsnivå.

Forskare bör erbjudas nödvändigt stöd för att möjliggöra praktiskt genomförande.

Se även:

[Sveriges universitets- och högskoleförbunds färdplan för öppen vetenskap](#)

Princip 3. Användbarhet av öppet tillgängliga forskningsdata är i fokus vid tillgängliggörandet

De forskningsdata som görs öppet tillgängliga samt information som behövs för dess användning, exempelvis dokumentation av mjukvara, hanteras och dokumenteras på ett sådant sätt att de blir så användbara som möjligt och lätta att hitta och förstå.

Vilka insatser behövs?

För att främja användbarheten av forskningsdata som görs öppet tillgängliga bör datahantering följa FAIR principerna.

Uppfylld av principen behöver vägas mot de insatser som krävs, användningspotentialen för data samt förutsättningarna som finns för att uppnå den.

Se vidare: [FAIR forskningsdata - Vetenskapsrådet \(vr.se\)](https://www.vr.se/FAIR-forskningsdata)